

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 15 mars 2017

Mål nr

Ö 4833-16

KLAGANDE

FB

Ombud och offentlig försvarare: Advokat VC

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Tillstånd till prövning i hovrätt av mål om brott mot strålskyddslagen

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2016-10-14 i mål B 7999-16

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen förklarar att det skulle strida mot den straffrättsliga legalitetsprincipen att döma FB till ansvar för innehavet av laserpekaren, eftersom den aktuella standarden finns tillgänglig i läsbar form endast mot betalning.

Med ändring av hovrättens beslut meddelar Högsta domstolen tillstånd till målets prövning i hovrätten.

VC ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av FB i Högsta domstolen med 10 065 kr. Av beloppet avser 8 052 kr arbete och 2 013 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

BAKGRUND

Tingsrätten dömde FB för brott mot strålskyddslagen (1988:220) till böter. Enligt domen har han av oaktsamhet utan tillstånd innehaft en laserpekare av laserklass 3B.

Sedan FB överklagat domen, har hovrätten beslutat att inte meddela prövningstillstånd.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

FB har yrkat att Högsta domstolen ska meddela tillstånd till målets prövning i hovrätten.

Riksåklagaren har motsatt sig ändring i sak.

PREJUDIKATFRÅGAN

Högsta domstolen har med tillämpning av 54 kap. 12 a § rättegångsbalken meddelat prövningstillstånd i Högsta domstolen i frågan om det är förenligt med legalitetsprincipen att i en straffbestämmelse hänvisa till en standard som inte är tillgänglig för var och en utan betalning och – i förekommande fall – i frågan om ansvarsfrihet bör inträda på grund av straffrättsvillfarelse.

Frågan om meddelande av prövningstillstånd i hovrätten har förklarats vilande i avvaktan på denna prövning.

SKÄL

1. Enligt 21 § strålskyddslagen (1988:220) får regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, meddela föreskrifter om krav på tillstånd för innehav av en teknisk anordning som kan alstra icke-joniserande strålning. Den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot en sådan föreskrift döms enligt 36 § 2 till böter eller fängelse i högst två år.
2. Med stöd av 21 § strålskyddslagen har regeringen meddelat föreskrifter i strålskyddsförordningen (1988:293). Enligt 8 a § får en stark laserpekare inte innehas utan tillstånd. I 1 a § definieras vad som utgör en stark laserpekare. En stark laserpekare är en bärbar teknisk anordning som svarar mot vissa närmare angivna förutsättningar. Laserpekaren ska vara batteridrivna eller försedd med annan egen strömförsörjning, och den ska vara avsedd att hållas i handen och riktas mot något på avstånd (1 a § första stycket 2 och 4). Vidare ska laserpekaren enligt vad som föreskrivs i förordningen ha ”de strålningsegenskaper som uppfyller kriterierna för laserklass 3R, 3B eller 4 enligt svensk standard SS EN 60825-1, utgåva 4, 2007” (1 a § första stycket 5).

3. Den standard som det hänvisas till i 1 a § första stycket 5 strålskyddsförordningen är framtagen av standardiseringsorganet SEK Svensk Elstandard. Standarden återfinns i ett dokument som enligt SEK:s hemsida kan erhållas mot betalning (1 091 kr).
4. Det är i och för sig möjligt att låta en straffsanktionerad författningsföreskrift hämta sitt materiella innehåll från en teknisk eller liknande standard som har utarbetats av ett privaträttsligt organ. Men det förutsätter att kunskap om standarden lätt kan inhämtas av den som berörs av föreskriften (jfr prop. 1975/76:112 s. 73). Den standard till vilken föreskriften hänvisar ska vara tydligt definierad och gäller i straffrättsligt hänseende oförändrad, så länge inte en senare version har bekräftats genom en författningsändring.
5. Den straffrättsliga legalitetsprincipen kommer till uttryck bl.a. i 2 kap. 10 § första stycket regeringsformen. Legalitetsprincipen innebär att ingen kan straffas för en gärning som inte var straffbelagd när den begicks. Principens huvudsakliga funktion kan sägas vara att göra det förutsebart om straff kan följa på ett visst handlande. En given utgångspunkt är då att den enskilde ska ha rimliga möjligheter att själv skaffa sig kännedom om vilka regler som gäller.
6. En grundläggande del av legalitetsprincipen får därför anses vara att författningar ska finnas tillgängliga för var och en i läsbar form utan något krav på betalning, och att detta gäller också för en standard som det hänvisas till i en författning.
7. En förutsättning för att en laserpekare ska anses som stark – och därmed för att det ska föreligga straffansvar för otillåtet innehav – är enligt strålskyddsförordningen att laserpekarens strålningsegenskaper uppfyller vissa kriterier som anges i den aktuella standarden från SEK. Eftersom denna standard finns tillgänglig i läsbar form endast mot betalning, skulle det strida

mot legalitetsprincipen att döma FB till ansvar för innehavet av laserpekaren. Det förhållandet att SEK och Strålskyddsmyndigheten kostnadsfritt kan informera om standardens innehåll föranleder alltså inte någon annan bedömning.

8. Prejudikatfrågan ska besvaras i enlighet med det anförda.

9. Det finns följaktligen anledning att betvivla riktigheten av det slut som tingsrätten har kommit till. Tillstånd till målets prövning i hovrätten ska därför meddelas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Ann-Christine Lindeblad, Johnny Herre, Dag Mattsson (referent) och Sten Andersson
Föredragande justitiesekreterare: Ann-Sofie Bodin